

Kalle Jalkanen, sisupussi suksilla

Garmisch-Partenkirchenissä 1936 hiihdettiin olympiahistorian ensimmäinen viestinhiihto. Suomi voitti 4×10 kilometrin kilpailun dramaattisten vaiheiden jälkeen. Viestin sankari oli Kalle Jalkanen (1907–1941), joka lähti viimeiselle osuudelle toivoton tuntuisesti 82 sekuntia Norjan Bjarne Iversenin jälkeen. Jalkanen otti eron kiinni ja meni norjalaisen ohi.

Jalkasen toinen suurteko oli 50 kilometrin kilpailun voittaminen Lahden MM-hiihdoissa 1938. Hän oli siis sekä olympia-voittaja että maailmanmestari.

Olympiakisojen viestinhiihdosta jäi jälkipolville monta tarinaa. Tunnetuin ja suosituin niistä on kertomus siitä, miten Jalkasen tekohampaat putosivat alamäessä hänen jo ohitettuaan norjalaisen. Jalkanen pysähtyi ja hiihti takaisin noutamaan hampaansa. Sillä aikaa norjalainen meni ohi. Kovalla sisulla suomalainen tavoitti kilpakumppaninsa uudelleen ja eteni olympia-voittoon.

Tarina on pulpahtanut vuosikymmenien aikana silloin tällöin julkisuuteen, ja aina on epäilty sen todenperäisyyttä. Minä uskon juttuun. Sulo Nurmela varmisti asian kirjailija Lauri Järviselle, kun Nurmela haastateltiin elämäkertakirjaa varten 1990-luvun alussa. Nurmela kertoi Jalkasen maininneen asiasta heti kilpailun jälkeen, joten tarinaan on uskominen.

Jalkanen sylkäisi alamäessä hangelle ja samalla lensivät tekohampaat. Ne olivat tavalliselle työmiehelle siihen aikaan arvokkaat, joten Jalkanen kääntyi hakemaan hampaansa. Hän yritti asettaa niitä takaisin suuhunsa, mutta ne olivat sen verran lumi-set, että olympiasankari työnsi ne lopulta vauhdissa taskuunsa loppumatkaksi.

TUL:n mies, ei suojeluskuntien

Suomalaiset mestarihiittäjät olivat 1930-luvulla melkein kaikki suojeluskuntien kasvatteja. Veli Saarinen, Väinö Liikkanen, Adiel Paananen, Sulo Nurmela, Martti ja Tauno Lappalainen, Matti Lähde, Klaus Karppinen, Pekka Niemi, Pauli Pitkänen, Jussi Kurikkala, Olli Remes, Alvar Rantalampi, Mikko Husu, Martti Lauronen, Olavi Alakulppi ja Eino Olkinuora olivat tuon vuosikymmenen suomalaisia olympia- ja MM-hiihtojen mitalimiehiä joko henkilökohtaisissa kilpailuissa tai viesteissä.

He edustivat SVUL:n seuroja ja kilpailivat suojeluskuntien hiihdoissa. Suojeluskuntajärjestö panosti kilpahiihtoon. Paikallisten ja alueellisten kilpailujen kautta kerääntyi joka talvi järjestön mestaruushiihtoihin joukko, joka haki vertaistaan vain Suomen mestaruuskilpailuista.

Kalle Jalkanen ei koskaan liittynyt suojeluskuntaan. Hän oli isänmaallinen mies, joten aate ei välttämättä ollut esteenä. Kaldesta ei kuitenkaan tullut suojeluskuntalaista.

Jalkanen vietti lapsuutensa ja nuoruutensa Suonenjoen Iisvedellä, teollisuustaaajamassa, jossa hän liittyi poikasena paikalliseen työväenurheiluseuraan Iisveden Vesaan. Hänestä tuli 1930-luvun ainoa suomalainen TUL-taustainen mestarihiittäjä.

Huomattuaan mahdollisuutensa valtakunnalliseen menestykseen Jalkanen siirtyi SVUL:n puolelle, ensin vuosiksi 1932–1933 Iisveden Kiriin, sitten 1934–1935 Helsingin Hiihtäjiin, 1936–1937 takaisin Iisveden Kiriin ja vuodesta 1938 Lappeenrannan Urheilu-Miehiin.

Vaikka Jalkanen oli alkuaan TUL:n hiihtäjä, lupaava nuorukainen, hän ei vuosina 1925–1931 osallistunut liittonsa mestaruuskilpailuihin. Hän menestyi Savossa kansallisissa kilpailuissa 18- ja 21-vuotiaiden sarjassa, mutta pienellä ja köyhällä seuralla ei ollut varaa lähettää nuorukaista valtakunnan tason kilpailuihin.

Jalkanen oli kansallisten kilpailujen perusteella liittonsa parhaimmistoa. Ensimmäisenä vuonna aikuisten sarjassa 1929 hän voitti oman seuransa kansallisissa 5 kilometrillä seurakaverinsa J. Wedellin 45 sekunnilla. TUL:n mestaruuskilpailuissa Tampereella, joissa Jalkanen ei ollut mukana, Wedell oli neljäs.

TUL:n kasvatit ovat myöhemminkin olleet harvinaisia mestarihiittäjien joukossa. Eero Mäntyranta edusti poikasarjoissa

Antti O. Arponen

Kalle Jalkanen,
sisupussi suksilla

Sirkkakosken Sisua, mutta siirtyi 17-vuotiaana Pellon Ponteena. Arto Tiainen edusti uransa alkuvaiheessa vähän aikaa Savonlinnan Jyryä. Viljo Vellonen eteni TUL:n mestariksi Savonlinnan Riennossa, mutta MM-tasolle ehtiessään hänkin oli jo SVUL:n seurassa. Vasta Marjut Lukkarinen (myöhemmin Rolig) oli Albertvillessä 1992 ensimmäinen TUL:n seuraa edustanut arvokisamitalisti maastohiihdossa.

Ei koskaan Suomen mestaria

Yksi Jalkaseen liittyvistä tarinoista on se, että hän voitti olympiakullan ja maailmanmestaruuden, mutta ei koskaan Suomen mestaruutta. Tähänkin on looginen selitys. Jalkanen osallistui SM-hiihtoihin vain kolme kertaa uransa nousuvaiheessa 1933–1935. Parhaaksi sijoitukseksi jäi 8. sija 17 kilometrillä 1935. Miksei Jalkanen kerännyt SM-mitaleja parhaina vuosinaan?

Talven 1936 SM-hiihtojen aikaan olympiajoukkue oli Garmisch-Partenkirchenin matkalla. Talvella 1937 ja talvella 1939 SM-hiihdot järjestettiin samaan aikaan, kun Jalkanen oli MM-hiihdoissa. Talvella 1938 MM-hiihdot olivat Lahdessa, missä Jalkanen voitti 50 kilometrin mestaruuden, mutta hän ei osallistunut pari viikkoa myöhemmin järjestettyihin SM-hiihtoihin. Hän halusi levätä kilpailtuaan MM-hiihtojen jälkeen Holmenkollenilla.

Talvella 1940 SM-hiihtoja ei järjestetty talvisodan takia. Talvella 1941 Jalkanen oli vielä MM-hiihdoissa Cortinassa, mutta hän lopetti talven kilpailut helmikuun lopussa eikä osallistunut SM-hiihtoihin maaliskuussa. Talvisodassa Jalkanen soti Sallan rintamalla. Hän oli sissijoukoissa, esimiehenään toinen mestarihiihtäjä Olavi Alakulppi.

Kalle Jalkasen elämä päättyi jatkosodassa, 5. syyskuuta 1941 Kirjasalossa Inkerinmaalla. Jalkaväkirykmentti 1:n hyökkäyksessä Raudun pitäjstä entisen rajan yli Kirjasaloon Jalkanen joutui vihollisen miinakenttään tuhoisin seurauksin. Kolme päivää ennen kaatumista Jalkanen oli ylennetty korpraaliksi. Hänet haudattiin Lappeenrannan sankarihautaan. Jalkasta jäivät suremaan vaimo ja tytär. Perheen nuorempi tytär syntyi vasta Kallen kaatumisen jälkeen.

Jalkanen aavisti kuolemansa. Lähtiessään jatkosotaan hän sanoi Lappeenrannan Urheilu-Miesten puheenjohtajalle, hyväälle ystävälleen Toivo Sinkolle: ”Huolehdi sinä Martasta, jos minä

Antti O. Arponen

Kalle Jalkanen,
sisupussi suksilla

en tule takaisin.” Sinkko oli SVUL:n Viipurin piirin hiihtojaoston puheenjohtaja, itse entinen mestarihiihtäjä.

Martta Jalkasesta tuli sotaleski, mutta Toivo Sinkko vei hänet vihille Kallen kaatumisen jälkeen. Martta Sinkko elää vielä 95-vuotiaana Lappeenrannassa vanhainkodissa.

Kallen ollessa varusmiehenä 1928–1929 Pohjois-Savon Rykmentissä Kuopiossa rykmentin hiihtojoukkuetta johti Eino Kuvaja, joka talvella 1928 oli vetänyt Suomen sotilaspartiota Sankt Moritzin olympiakisoissa. Kuvaja antoi Jalkaselle valmennusohjeita, mutta siviiliin päästyään hän joutui elääkseen tekemään niin raskasta ruumiillista työtä, että kehitys hiihtoladuilla polki paikallaan.

Jalkanen työskenteli maataloustyömiehenä, sekatyömiehenä ja lastaajana. Kovan työn ohessa hän yritti harjoitella, mutta välillä into väheni, kun tietoa oikeasta valmennuksestakin oli vain vähän. Hän tuli kansalliseen kärkeen vasta 28-vuotiaana talvella 1936 ja nousi saman tien kansainväliselle huipulle.

Jalkanen muisteli 1936 Suomen Urheilulehden haastattelussa: ”Hiihdin oikeastaan itseni pilalle nuorena, kun ei kukaan neuvonut minua. Lähdin vain vanhempien matkaan ja usein omin päin tuollaisille 20–30 kilometrin lenkeille täyttää vauhtia, ja pianhan se halu hiihtoon nuorena poikasessa meni.”

Esa Rossin tallissa

Suksivoidetehtailija Esa Rossi huomasi Jalkasen lahjakkuuden talvella 1932. Hän järjesti Jalkasen pariaksi vuodeksi Helsinkiin helpompiin töihin, mutta Jalkanen ei viihtynyt Helsingissä.

Kesästä 1934 lähtien Jalkanen harjoitteli kesäisin Rossin ”tallissa”. Rossi oli voidevalmistajana kerännyt varallisuutta ja hänestä tuli 1930-luvulla merkittävä suomalaisen hiihdon mesenaatti. Hän kutsui kesäisin mestarihiihtäjiä huvilalleen Iisvedelle harjoitteluun, mutta samalla myös työntekoon.

Rossi ei ollut varsinainen valmentaja, vaan pikemminkin nuorten hiihtäjien opastaja. Hän huolehti heidän ylöspidostaan Iisvedellä, tarjosi ruuan ja majoituksen sekä hankki Helsingistä varusteita. Vastapainoksi hiihtäjät tekivät metsätöitä ja osallistuivat suksivoiteiden valmistukseen. Talvella he käyttivät Rossin Kiva-voidetta ja Rossi puolestaan kertoi lehti-ilmoituksissa, ketkä mestarihiihtäjät käyttivät Kivaa.

Antti O. Arponen

Kalle Jalkanen,
sisupussi suksilla

Iisvedellä hiihtäjät kävivät kesäisin yhteislenkeillä ja hankkivat voimaa ruumiillisesta työstä. Rossin tallissa olivat aluksi savolaishiihtäjät Jalkanen, Karppinen ja Pitkänen. Myöhemmin mukaan liittyivät Kurikkala ja Pekka Vanninen. 1930-luvun lopulla Rossin kesäleirillä kävivät myös Lauronen, Niemi, Alakulppi, Lähde, Toivo Tiainen ja Lauri Silvennoinen. Kymenlaakson mestarihiihtäjillä oli omat voidevalmistajat ja yhteistyökumppanit, mutta muualta Suomesta parhaat hiihtäjät hakeutuivat Rossin talliin.

Lahden MM-hiihdot 1938 olivat Esa Rossin juhlaa. Suomi voitti viestin joukkueella, jonka kaikki hiihtäjät Kurikkala, Lauronen, Pitkänen ja Karppinen olivat harjoitelleet Iisvedellä. 17 kilometrillä Pitkänen voitti ja Jalkanen oli kolmas. Jalkanen voitti 50 kilometriä. Suomi sai kuusi mitalistia, joista vain 50 kilometrin hopeamitalisti Alvar Rantalahti kymenlaaksolaisena ei kuullut Rossin miehiin.

Rossi luotti Jalkaseen jo vuonna 1935, vaikka miestä ei keväällä 1935 nimetty 30 olympiaehdokkaan joukkoon. Rossi huomasi 28-vuotiaan Jalkasen kunnan kesällä 1935, neuvoi tätä lisää ja maksoi Jalkasen matkan olympiakarsintoihin Sotkamoon tammiukuussa 1936. Siellä Jalkanen tuli toiseksi 17 kilometrillä edellisen talven maailmanmestarin Sulo Nurmelan jälkeen. Loppu siitä vuodesta onkin olympiahistoriaa.

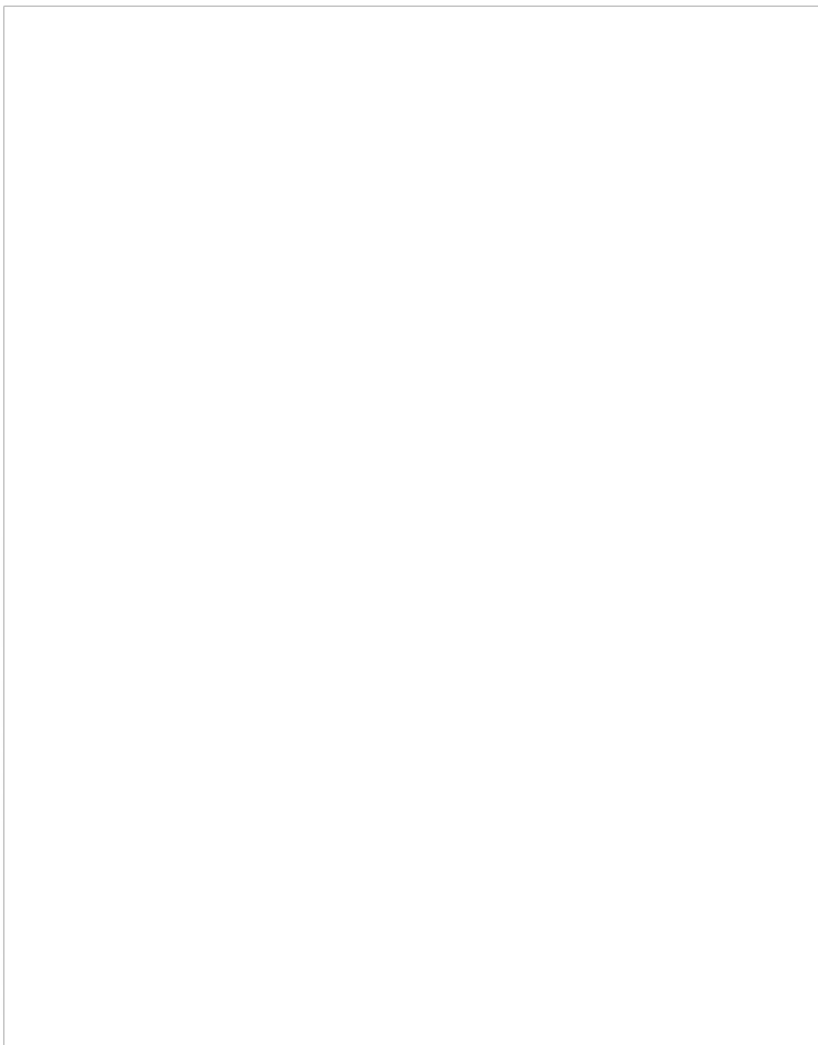
Olympiakisoihin lähtiessään Jalkanen hankki passin. Hän sanoi vaimolleen: "Eiköhän lie parasta, jos otan samalla kertaa viideksi vuodeksi. Eihän sitä tiedä, vaikka sattuisivat hiihdättämään muinakin talvina." Jalkanen hiihti ulkomailla viitenä talvena 1936–1939 ja 1941.

Garmisch-Partenkirchenin olympiaviesti 1936 oli Suomen Urheilulehden sanoin "puistattavan jännittävä". Suomen hiihtäjät olivat Saksassa sairaita. Viestiin kaavailtu Valter Forsell ei angiinan takia päässyt ladulle lainkaan ja Nurmela oli toipilas kuumeen, yskän ja nuhan jäljiltä. Niinpä pikamatkan mestari Nurmela hävisi ensimmäisellä osuudella Norjalle yli minuutin. Klaus Karppinen jäi 23 sekuntia lisää. Matti Lähde sai eroa kiinni vain kolme sekuntia eikä juuri kukaan uskonut Jalkasen pystyvän ankkuriosuudella tavoittamaan Norjan Bjarne Iverseniä.

Antti O. Arponen

Kalle Jalkanen,
sisupussi suksilla

*Suomen Kuvalehden
kisaliitteen kansi
helmikuulta 1936.
Kalle Jalkanen
saapumassa maaliin
miesten viestin-
hiihdossa.*

Olympiaviestin ratkaisivat henkiset tekijät

Hiihdettävä matka oli 10 kilometriä ja eroa lähdössä 82 sekuntia. Jalkanen oli kuitenkin päättänyt tehdä kaikkensa Suomen puolesta. Hän sai norjalaisen kiinni jo runsaan viiden kilometrin hiihdon jälkeen ja meni ohi. Tekohampaiden putoamisen ja noutamisen takia Iversen meni uudelleen edelle, mutta kaksi kilometriä ennen maalia Jalkanen oli taas kannassa ja kertoi ajatelleensa: "Nyt varmasti minulta koko Suomen kansa odottaa

Antti O. Arponen

Kalle Jalkanen,
sisupussi suksilla

kultamitalia ja nyt minun täytyy mennä tuon norjalaisen ohi.”

Tahdonvoimallaan Jalkanen ratkaisi kilpailun, joka samalla oli olympiahistorian ensimmäinen suora radioselostus Suomeen. Maalissa Jalkanen oli kuusi sekuntia ennen norjalaista.

Henkinen ja fyysinen venyminen aiheutti sen, että kaksi päivää myöhemmin 18 kilometrin henkilökohtaisessa kilpailussa Jalkanen jäi 12. sijalle ja hävisi voittajalle lähes viisi minuuttia. ”Jalat olivat vielä viestin jäljiltä kuin puupölkkyt.”

Hiihdon MM-kilpailuissa Ranskan Chamonix'ssa 1937 Jalkanen pääsi viestin ankkuriosuudelle 12 sekuntia ennen Norjan hiihtokuningasta Lars Bergendahlia. Eroa olisi voinut olla enemmänkin, sillä avausosuudella Suomen Pekka Niemi jäi kärjestä yli kaksi minuuttia, kun hänen suksensa jäättyivät. Karppinen ja Kurikkala nostivat Suomen kuitenkin muiden ohi.

Lopussa Bergendahl ohitti Jalkasen ja hiihti Norjan maailmanmestaruuteen. Suomi ja Jalkanen saivat tyytyä hopeamitaliin. Ankkuritaistelussa olivat vastakkain maailman sen hetken kaksi parasta hiihtäjää. Henkilökohtaisessa 18 kilometrin kilpailussa Bergendahl voitti ja Jalkanen sai hopeaa. Chamonix'ssa Jalkanen oli lisäksi 50 kilometrillä neljäs. Hän päätti seuraavina vuosina keskittyä 50 kilometrin hiihtoon, eikä hiihtänyt vuosien 1938–1941 MM-hiihdoissa viestiä.

Lahden MM-hiihdoissa 1938 Suomi voitti viestin MM-kullan ilman Jalkastakin. Viestijoukkueeseen hän olisi toki halutessaan mahtunut, sillä 18 kilometrin kilpailussa hän hiihti pronssia. Jalkanen keskittyi Lahdessa 50 kilometrin kilpailuun, jonka hän voitti. Toiseksi tullut Alvar Rantalahti hävisi yli kolme ja puoli minuuttia.

Harri Eljanko kirjoitti Suomen Urheilulehdessä: ”Kallelle suo voiton mielellään. Hän on vaatimaton, miellyttävä poika, aina hyvällä tuulella, eikä ryhdy selittelemään, jos joskus huonostikin menee.”

Siihen aikaan MM-hiihdot pidettiin kaikkina olympiakisojen välivuosina. Zakopanessa 1939 Jalkanen oli 18 kilometrillä neljäs, mutta keskeytti 50 kilometrin kilpailun. Hän oli tammikuussa Lapissa harjoitellessaan vilustunut ja kärsi nuhasta vielä MM-laduilla.

Maailemansota esti vuoden 1940 olympiakisat. Talvella 1941 MM-hiihdoissa Cortinassa Jalkanen oli jo 33-vuotias veteraani. Hän jäi 50 kilometrillä kahdeksanneksi. Sotien jälkeen norjalais-

Antti O. Arponen

Kalle Jalkanen,
sisipussi suksilla

ten vaatimuksesta Cortinan kilpailuilta poistettiin MM-arvo, vaikka mukana oli ollut kaikkien muiden maiden paitsi saksalaisten miehittämän Norjan parhaat hiihtäjät.

Loppuvuodesta 1937 Jalkanen muutti Lappeenrantaan, jossa Toivo Sinkko järjesti hänelle työpaikan Paraisten Kalkkivuori Oy:stä. Viimeiset rauhanvuodet ja välirauhan ajan 1940–1941 Jalkanen oli töissä kaivosyhtiön varastolla.

Hiihtokirjailija Jussi Kirjavainen seurasi Jalkasen uraa alusta asti ja luonnehti häntä näin: ”Hiihtäjätovereittensa parissa hän kulki vaatimattomana miehenä, puhui vähän ja istuskeli mieluummin toisten takana ja kuunteli keskusteluja. Hiljainen ja kärsineen näköinen oli hänen olemuksensa, mutta jos hänen kanssaan ryhtyi puheisiin, teki hän välittömän ja miellyttävän kansanmiehen vaikutelman. Hän puheli ennen kaikkea asiallisesti, mitään koristelematta ja vähentelemättä.”

Lähteet

Arkistot

Kalle Jalkasen perheen arkisto Lappeenrannassa.
Suomen Hiihtoliiton arkisto. Lahti: Lahden MM-hiihtojen 1938 arkisto.
Sota-arkisto: Kalle Jalkasen kantanortti.

Kirjallisuus

Eljanko, Harri & Kirjavainen, Jussi. Suomen hiihdon historia 1886–1968. Helsinki: WS, 1969.
Järvinen, Lauri, Eino Olkinuora – Eteenpäin! Kalajoki: L. Järvinen.
Järvinen, Lauri, Jussi Kurikkala – Kalajoen junkkari. Kalajoki: Jussi Kurikkala-teosryhmä, 1990.
Järvinen, Lauri, Sulo Nurmela – hiihdon aatelineen. Kalajoki: L. Järvinen, 1992.
Järvinen, Lauri, Veli Saarinen ja hänen aikansa Suomen hiihdossa. Kalajoki: L. Järvinen, 2001.
Kirjavainen, Jussi. Suomalaiset suurhiihtäjät Veli Saarisesta Eino Olkinuoraan. 1955.

Lehdet

Työväen Urheilulehti 1925–1930.
TUL-lehti 1928–1931.
Suomen Urheilulehti 1932–1941.

Haastattelut

Alvar Rantalahti 17.8.2003.
Kalle Jalkasen tyttäret 13.7.2003.

Antti O. Arponen

Kalle Jalkanen,
sisupussi suksilla